

ความยุติธรรมและระเบียบสังคม : วิเคราะห์ในเชิงปรัชญาการเมือง
ตามแนวคิดขงจื้อ*

JUSTICE AND SOCIAL ORDER: A POLITICAL PHILOSOPHY ANALYSIS BASED
ON CONFUCIAN THOUGHT

โพธิ์คิน ขวาคูนลา

Pokin Kwaounla

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: pokim.itr@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความคิดด้านความยุติธรรมและระเบียบสังคมวิเคราะห์ในเชิงปรัชญาการเมืองตามแนวคิดขงจื้อ เพื่อสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ จากการศึกษาพบว่า ขงจื้อได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมและระเบียบสังคม ที่เน้นไปที่ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในสังคมและการเคารพต่อคุณธรรม และความถูกต้องที่ยึดถือในสังคม ซึ่งขงจื้อเชื่อว่า การบรรลุความยุติธรรมในสังคมเกิดจากการที่บุคคลแต่ละคนปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยยึดมั่นในคุณธรรม เช่น รักเพื่อนมนุษย์ ความสัตย์ซื่อ และการเคารพธรรมชาติและการรักษาสมดุลในสังคม ความยุติธรรมในแนวคิดของขงจื้อยังสามารถเข้าใจได้จากการให้ความสำคัญกับลำดับชั้นทางสังคม หรือฮี้ลิ่ง ซึ่งเน้นการเคารพและให้เกียรติแก่บิดามารดาและผู้สูงวัยเป็นหลัก เนื่องจากเขาเชื่อว่าการเคารพและรักในครอบครัวเป็นรากฐานของสังคมที่สงบสุขและยุติธรรม แนวคิดเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การรักษาระเบียบสังคมไม่ใช่เพียงแค่การมีการบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมและการสร้างความรู้สึกของความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจดีในระดับปัจเจกบุคคล

คำสำคัญ: ความยุติธรรม; ระเบียบสังคม; ปรัชญาขงจื้อ

Abstract

This academic article presents the idea of justice and social order analyzed in political philosophy according to Confucian thought. I want to be able to apply such concepts in today's life. From the study, it was found that Confucius proposed the concepts of Justice and social order which emphasize the importance of building good relationships between individuals in society and respecting morality and correctness that is upheld in society. Confucius believed that achieving social justice results from each person fulfilling his or her duties and being socially responsible. By adhering to morality such as loving fellow human beings faithfulness and respect for nature and maintaining balance in society. Justice in Confucian thought can also be understood by focusing on Social Hierarchy or Healing which mainly emphasizes respect and honor for parents and the elderly. Because he believes that respect and love for family are the foundations of a peaceful and just society. These ideas show that maintaining social order is not just about enforcing laws or regulations. But it also involves promoting morality and creating a sense of humanity with a good heart at the individual level.

Keyword: Justice; Social Order; Confucian Philosophy

บทนำ

ความยุติธรรมเป็นรากฐานของความสามัคคี ความไว้วางใจ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขของคนในสังคม นอกจากนี้ ความยุติธรรมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการที่จะเชื่อมสมานกลุ่มคน หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สังคมที่ไร้ความยุติธรรมย่อมเป็นสังคมที่มีแต่ความแตกแยก ความขัดแย้ง และความวุ่นวาย ไม่สามารถที่จะสร้างความภาคภูมิใจแก่สมาชิกในสังคม และนำไปสู่วิกฤติต่าง ๆ รวมทั้งวิกฤติทางครอบครัว สังคม องค์กร เศรษฐกิจและการเมือง และเมื่อใดก็ตามที่สังคมเริ่มตั้งคำถาม หรือสงสัยเกี่ยวกับความยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมในองค์กร หรือความยุติธรรมทางสังคม เมื่อนั้นสถานการณ์แห่งความไม่ไว้วางใจ ความไม่เชื่อมั่นซึ่งกันและกันก็มักจะเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันระหว่างคนในองค์กรและสังคม ในประเทศไทยปัญหาด้านความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในทางสังคมเท่านั้น แม้ในองค์กรก็มีปัญหาด้านความยุติธรรมเช่นเดียวกัน ระบบอุปถัมภ์ได้ฝังรากลึกและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับ

การแบ่งปันผลตอบแทน กระบวนการพิจารณาผลตอบแทน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในองค์กร ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านความยุติธรรมในองค์กร (สุขุมพงษ์ ชาญนวงศ์ และคณะ, 2559)

ในสังคมมนุษย์ ความยุติธรรมถือเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบและสร้างความสงบสุขระหว่างบุคคล การพิจารณาความยุติธรรมไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือข้อบังคับเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนในสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทำให้เข้าถึงเหตุปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ก่อพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางดีและทางร้าย เพื่อหาทางออกจากปัญหาและนำความสุขสู่สังคมได้เช่นยุคสมัยของขงจื้อที่เกิดความขัดแย้งจากการแย่งชิงอำนาจ ผู้ปกครองไม่ดูแลเอาใจใส่ประชาชน ขณะที่ประชาชนไม่ทำหน้าที่ของตน ต่างฝ่ายต่างเอาใจใส่ในประโยชน์ของตน ความรักในส่วนรวมหาได้ยาก ผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นเรื่องรอง ขงจื้อในฐานะนักมนุษยนิยมให้ความสำคัญกับการใช้ปัญญาของมนุษย์เพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้กับสรรพสิ่งโดยอาศัยหลักแห่งมนุษยธรรมที่ส่งผลให้เกิดความสุขของบ้านเมืองและโลก แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของขงจื้อ (Confucius) เป็นหนึ่งในทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการสร้างระเบียบสังคมและความยุติธรรม โดยผ่านการยึดถือคุณธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ขงจื้อเน้นการบริหารจัดการความยุติธรรมผ่านการพัฒนาคุณธรรมของบุคคลเป็นหลัก ซึ่งช่วยสร้างสังคมที่เป็นระเบียบและมีความสุข บทความนี้จะวิเคราะห์แนวคิดของขงจื้อในเรื่องความยุติธรรมและระเบียบสังคม โดยมุ่งเน้นไปที่หลักการสำคัญในปรัชญาการเมืองของเขา (ปานทิพย์ ศุภนคร, 2554)

ปรัชญาขงจื้อ (Confucianism) เป็นระบบคิดทางศีลธรรมและสังคมที่พัฒนาขึ้นโดยขงจื้อ (Confucius หรือ Kong Fuzi) ซึ่งเป็นนักคิดและนักการเมืองในช่วงปลายสมัยราชวงศ์โจว ในประเทศจีน (ประมาณ 551–479 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ปรัชญาของขงจื้อมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อสังคมและวัฒนธรรมของจีน และยังคงส่งผลต่อหลายประเทศในเอเชียตะวันออก เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนาม (สมาคมเนชั่นแนลจีโอกราฟฟิก, ม.ป.ป.) หลักการสำคัญในปรัชญาขงจื้อประกอบด้วย (วิภา จิรภาไพศาล, 2566)

1. การปกครองแบบจีน (Ren) จีน (仁) หรือ มนุษยธรรม หมายถึง การแสดงออกถึงความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และความห่วงใยต่อผู้อื่น การปฏิบัติด้วยจิตใจที่ดีและการรักษามารยาทในการติดต่อกับคนอื่น

2. การรักษาระเบียบสังคมและมารยาท (Li) ลี (礼) หมายถึง ธรรมเนียมและพิธีการ หรือการปฏิบัติตามระเบียบสังคมอย่างมีมารยาท การให้เกียรติต่อผู้อื่นและเคารพในโครงสร้างของสังคม ซึ่งรวมถึงการเคารพพ่อแม่ ผู้ใหญ่ หรือผู้นำ

3. ความสำคัญของการศึกษาขงจื้อให้ความสำคัญกับการศึกษามาก เพราะเขาเชื่อว่า การศึกษาเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาความสามารถในการทำความคิดและการเข้าใจโลกรอบตัว และการพัฒนาทางสติปัญญา (สุวรรณา สถาอานันท์, 2539)

4. ความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม ขงจื้อเน้นการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก และการให้ความสำคัญเคารพในตำแหน่งของแต่ละคนในสังคม

5. การเป็นผู้ที่ดี (Junzi) จุนจื่อ (君子) หมายถึง บุรุษที่ดี หรือคนที่มีคุณธรรม ขงจื้อเห็นว่า ผู้ที่ดี คือ คนที่มีคุณธรรมสูง เช่น ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อและการมีความรับผิดชอบ

6. การนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนำหลักคำสอนเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการสร้างความสุขในตัวเองและสังคมจะช่วยให้ทุกคนมีชีวิตที่สงบสุข (ขงจื้อ, 2546)

ปรัชญาขงจื้อเน้นการปรับปรุงตัวเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจและความสามารถในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีศีลธรรม เพื่อสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและสงบสุข (สยมพร ฉันทสิทธิพร, 2561)

ปรัชญาขงจื้อ (Confucianism) หรือที่เรียกว่าลัทธิขงจื้อ มีบทบาทสำคัญในด้านการพัฒนาและการกำหนดโครงสร้างทางสังคมและการเมืองของจีน รวมทั้งอิทธิพลที่มีต่อประเทศอื่นในเอเชียตะวันออก เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม เป็นต้น ลัทธินี้เน้นไปที่ความสำคัญของศีลธรรม คุณธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาอารยธรรมและสังคมที่มั่นคง (สุวัฒน์ ทาสุคนธ์, 2559)

บทบาทของปรัชญาขงจื้อ

1. การส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรมส่วนบุคคล ปรัชญาขงจื้อเน้นการพัฒนาความดีในตัวเองผ่านการฝึกฝนในเรื่องของ ความซื่อสัตย์ (Ren) ความกตัญญู (Xiao) และความรู้จักหน้าที่ (Li) ซึ่งการมีคุณธรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในสังคมและทำให้แต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

2. การเน้นความสำคัญของครอบครัว ขงจื้อให้ความสำคัญกับ ความกตัญญู (Xiao) ซึ่งหมายถึงการเคารพและรักพ่อแม่ และการดูแลต่อผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์

ในครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและการสร้างสังคมที่มีเสถียรภาพ (Li, 1986)

3. การเสริมสร้างระเบียบทางสังคม ชงจื่อเชื่อว่าเพื่อให้สังคมมีระเบียบเรียบร้อย ทุกคนควรทำหน้าที่ของตนเองในสังคม เช่น ผู้ปกครองต้องมีความเมตตาและยุติธรรม ขณะที่พลเมืองต้องให้ความเคารพและสนับสนุนรัฐบาล และนักการเมืองควรเป็นแบบอย่างที่ดี

4. การสร้างระบบการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพคน ชงจื่อให้ความสำคัญกับการศึกษาความรู้และพัฒนาความสามารถของบุคคล โดยเขาเชื่อว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณธรรมและสร้างผู้นำที่ดีในสังคม การศึกษาไม่ได้มุ่งหวังแค่การเรียนรู้ด้านวิชาการ แต่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะของคนให้เป็นที่ไปในทางที่ดี (Smith, 1985)

5. การกำหนดหลักการของการปกครอง ชงจื่อมีความเชื่อว่า ผู้ปกครองควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและปฏิบัติตามหลักความยุติธรรม โดยเขามองว่า หากผู้ปกครองมีความดีและมีคุณธรรม ประชาชนจะเคารพและเชื่อฟัง การปกครองในลัทธิขงจื่อจึงไม่ใช่แค่การใช้อำนาจจากบนลงล่าง แต่เป็นการปกครองที่ยึดหลักจริยธรรมและการให้ความเคารพในกันและกัน

6. การเสริมสร้างสังคมที่มีความกลมเกลียว ชงจื่อเชื่อว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมควรเป็นไปอย่างกลมเกลียวและสมดุลง โดยการให้ความสำคัญกับ Li (หลักธรรม) และ Ren (ความรักและความเมตตา) ช่วยให้คุณทุกคนในสังคมมีความสัมพันธ์ที่ดีกันทั้งในระดับครอบครัวและในระดับสังคมใหญ่ (อันธิมา แสงชัย, 2557)

7. การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน ในมุมมองของขงจื่อ รัฐบาลควรปกครองตามหลักศีลธรรม ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนมีความพึงพอใจและศรัทธาต่อผู้นำ นอกจากนี้ ขงจื่อยังเน้นการบริหารประเทศโดยใช้ปัญญาและการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ (Yu-Lan, 1976)

ผลกระทบของปรัชญาขงจื่อต่อสังคมและการเมือง

การสร้างความมั่นคงในสังคม ปรัชญาของขงจื่อช่วยให้ความเชื่อมั่นในระบบสังคม โดยเฉพาะการเคารพกฎเกณฑ์และมีหน้าที่ในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดความสงบสุขและการพัฒนาทางสังคม

การสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม ลัทธิขงจื่อมีอิทธิพลในการเลือกผู้นำที่มีคุณธรรมและการปกครองที่เน้นไปที่การเป็นแบบอย่างที่ดี

การส่งเสริมความยุติธรรม แนวคิดของขงจื้อทำให้การปกครองเน้นการรักษาความยุติธรรมและศีลธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจและสิทธิของประชาชน (อติชาติ คำพวง และอรอนงค์ อินสอาด, 2562)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปรัชญาขงจื้อส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสังคมและการเมืองด้วยแนวคิดที่สำคัญด้านคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงงามของมนุษย์ โดยเน้นการจัดระเบียบแบบแผนที่ดีให้กับครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันเล็กที่สุดของสังคม เพื่อให้เป็นรากฐานทางจริยธรรม และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในสังคม

1. แนวคิดหลักของขงจื้อเกี่ยวกับระเบียบสังคม ในมุมมองของขงจื้อ (551-479 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ความยุติธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการบังคับใช้กฎหมายหรือการลงโทษเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาคุณธรรมของบุคคลในสังคมเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เหมาะสม ขงจื้อเชื่อว่า การสร้างระเบียบสังคมที่ดีนั้นต้องเริ่มจากการสร้างความเชื่อมโยงที่ดีระหว่างบุคคลในสังคม โดยเฉพาะในครอบครัว การสร้างครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ที่ดีนั้นเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีระเบียบ

ขงจื้อเน้นหลักการของลี (禮, Li) หรือ พิธีกรรม ซึ่งหมายถึง กฎเกณฑ์และธรรมเนียมปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลในสังคมรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง การปฏิบัติตามลีไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการทำตามกฎระเบียบภายนอกเท่านั้น แต่ยังเป็นการฝึกฝนจิตใจให้รู้จักการควบคุมตัวเอง และมีความเคารพต่อผู้อื่น (ชยวัฒน์ วงศ์น้อย, 2550)

2. ความยุติธรรมในมุมมองของขงจื้อ สำหรับขงจื้อ ความยุติธรรม (義, Yi) ไม่ใช่แค่การทำให้ถูกต้อง แต่ยังหมายถึงการทำให้เหมาะสมในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ความยุติธรรมในปรัชญาของขงจื้อมีความเกี่ยวข้องกับการแสดงออกของหยาง (仁, Ren) หรือความเมตตากรุณา ซึ่งถือเป็นคุณธรรมสูงสุดของขงจื้อ ขงจื้อแนะนำว่า เมื่อบุคคลปฏิบัติตามความเมตตากรุณา เขาจะสามารถตัดสินใจได้อย่างยุติธรรม โดยไม่เพียงแต่พิจารณาผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ยังคำนึงถึงความเป็นธรรมและความถูกต้องในแง่ของผลกระทบต่อผู้อื่นในสังคม (เฟิงอิวหลัน, 2544)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและระเบียบสังคม ความยุติธรรมและระเบียบสังคมในมุมมองของขงจื้อไม่ได้เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบที่เคร่งครัดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากการฝึกฝนคุณธรรมในตัวบุคคลอย่างต่อเนื่อง ขงจื้อเชื่อว่า ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและประชาชนในสังคมจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้นำปกครองด้วยความเมตตากรุณาและตัวอย่างที่ดี โดยอาศัยการแสดงออกทางคุณธรรมที่มีความจริงใจและสุภาพ การทำหน้าที่อย่างมีคุณธรรมของผู้ปกครองจะส่งผลให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามคำสั่งได้โดยไม่ต้องใช้วิธีการบังคับ

ในกรณีของประชาชน ความยุติธรรมจะไม่เกิดขึ้นหากไม่มีการฝึกฝนตัวเอง ให้มีความเมตตากรุณาและยึดมั่นในความถูกต้อง ขงจื้อจึงเน้นย้ำถึงการพัฒนาดตนเองในด้านคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การซื่อสัตย์ การเคารพในกฎหมายและการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในสังคม (อรนิตย์ จิวโพธิ์เจริญ, 2559)

4. การนำแนวคิดของขงจื้อมาใช้ในสังคมปัจจุบัน แม้ว่า แนวคิดของขงจื้อจะมีรากฐานมาจากสังคมจีนโบราณ แต่แนวคิดเหล่านี้ยังคงมีความเกี่ยวข้องและสามารถนำมาใช้ในสังคมปัจจุบันได้ โดยเฉพาะในด้านการสร้างระเบียบสังคมและความยุติธรรมในระดับบุคคลและสังคมโดยรวม การใช้หลักการของขงจื้อในการปกครอง เช่น การส่งเสริมให้ผู้นำมีคุณธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และการพัฒนาคุณธรรมในบุคคล สามารถช่วยสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและสงบสุขในสังคมที่มีความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมความยุติธรรมโดยยึดหลักขงจื้อสามารถช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการแบ่งปันทรัพยากรและโอกาสที่เท่าเทียมกัน (หลี่ฉางจื่อ, 2537)

5. ข้อวิจารณ์และข้อจำกัดในแนวคิดของขงจื้อ ถึงแม้ว่า แนวคิดของขงจื้อในเรื่องความยุติธรรมและระเบียบสังคมจะเป็นประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน แต่ก็มีข้อวิจารณ์และข้อจำกัดบางประการ โดยเฉพาะในเรื่องของการให้ความสำคัญกับการปกครองที่มีความสมบูรณ์แบบจากผู้ปกครองที่มีคุณธรรม ขงจื้อเชื่อว่าผู้นำที่ดีจะสามารถสร้างระเบียบและความยุติธรรมได้ แต่ในสังคมที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย การพึ่งพาผู้นำเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาความยุติธรรม

นอกจากนี้ ขงจื้อยังเน้นความสำคัญของการปกครองในรูปแบบของราชวงศ์และลัทธิทางสังคมที่มีการแบ่งแยกตามสถานะทางสังคม ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นการสนับสนุนระบบชนชั้นที่ไม่เท่าเทียมในสังคม (ดลวัฒน์ บัวประดิษฐ์, 2557)

แนวคิดของขงจื้อในเรื่องความยุติธรรมและระเบียบสังคม

แนวคิดของขงจื้อเน้นย้ำถึงหน้าที่และภาระผูกพันที่สังคมกำหนดให้สมาชิกความสัมพันธ์ทั้ง 5 นี้ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับเสนาบดี พ่อกับลูก สามีกับภรรยา พี่กับน้อง เพื่อนกับคนรู้จัก ความสัมพันธ์ของมนุษย์เหล่านี้ไม่เพียงแต่หมายถึงหน้าที่และภาระผูกพันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรู้สึกถึงการตอบแทนด้วย กษัตริย์ควรดูแลเสนาบดีในขณะที่เสนาบดีแสดงความภักดี ลูกชายมีหน้าที่กตัญญูต่อพ่อ แต่ในทางกลับกัน พ่อก็ต้องให้การสนับสนุน การอบรมสั่งสอน ชี้แนะ และปกป้อง ภรรยาต้องเชื่อฟังสามี ส่วนสามีก็ต้องให้การสนับสนุน ความภักดี การปฏิบัติต่อผู้อื่น ฯลฯ ขงจื้ออธิบายหลักคำสอนเรื่องการตอบแทนว่า อย่าทำกับผู้อื่นอย่างที่คุณไม่อยากจะให้คนอื่นทำกับคุณ ความสัมพันธ์

เหล่านี้ถือเป็นรากฐานของสังคมที่มีระเบียบวินัยและมีพื้นฐานทางศีลธรรม การมีคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งแยกออกเป็น 2 สถานะที่เกี่ยวข้องกัน คือ

1. หลักคุณธรรมและจริยธรรมของปัจเจกชน หลักคุณธรรมและจริยธรรมของปัจเจกชนเป็นหลักการที่สร้างคนดีที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ความชอบธรรม ความเที่ยงธรรม (อิ) ขงจื้อสอนให้มนุษย์เริ่มค้นหาว่าสิ่งใดคือ ความชอบธรรม ความเที่ยงธรรม (อิ) ภายในตัวตนก่อน เช่น ผู้มีปัญหาทำหน้าที่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเพราะรู้ว่าควรทำหรือปฏิเสธสิ่งใด ขณะที่ผู้ด้อยปัญญามักทำอะไรโดยหวังผลตอบแทนแบบไม่รู้ผิดรู้ชอบเสมอ ดังนั้นการควบคุมอารมณ์ผ่านมโนธรรมสำนึกของแต่ละคนจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะอารมณ์เป็นตัวแปรให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ที่ส่งผลต่อตนเอง ผู้อื่น และสถานะสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น แม้มิเจตนาดีแต่การแสดงออกไม่เหมาะสมกับกาลเทศะก็สามารถทำให้เกิดความเสียหายได้ ดังนั้นการรู้จักวิธีการควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล เพื่อขัดเกลาจิตใจหรือพัฒนาคุณธรรมของตนให้งดงาม ดังที่ขงจื้อกล่าวถึงความดีในชีวิตประจำวันขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนกับผู้อื่นด้วย

1. ความสุภาพอ่อนโยน 2. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 3. มีศรัทธามั่นคง 4. ขยันหมั่นเพียร 5. มีความเมตตา

1.2 มนุษยธรรม (เหริน) หรือความเมตตา เหวินหรือความเมตตา คือรากฐานที่สำคัญทางจริยศาสตร์ของขงจื้อ (สุวรรณฯ สถาอานันท์, 2554) เพราะเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งอื่นและสิ่งแวดล้อมจากการรู้จักขยายขอบเขตของความเมตตา จากที่ให้กับตนเอง สู่ครอบครัว สังคม รัฐ และโลกเป็นลำดับ ตามหลักการสร้างจูลสันติสุข และมหาสันติสุขของขงจื้อแต่เพราะการไร้ความเมตตา หรือใช้ความเมตตาที่ไม่ถูกต้องถูกส่วน หรือขาดความเที่ยงธรรม ความยุติธรรม (อิ) ความรุ่มรวยในตนเองและสังคมจึงเกิดขึ้น ขณะที่การทำความดีโดยเอาผลของความดีที่เกิดขึ้นกับตัวของเราเองเป็นที่ตั้งเพื่อเป็นเครื่องตรวจสอบคุณความดีนั้น ขงจื้อเห็นว่า ยังไม่เพียงพอเพราะอาจจะหลงติดยึดอยู่กับความเห็นแก่ตัวได้ นอกจากนั้นขงจื้อยังกล่าวถึงเรื่องความกตัญญู ทางสายกลาง ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ว่า เป็นเรื่องของมนุษยธรรมอีกด้วย

1.3 ความรับผิดชอบ (จิง) หมายความว่า การรู้จักรับผิดชอบต่อผู้อื่น โดยมีหลักการว่า จงปฏิบัติต่อคนอื่นในสิ่งที่ท่านต้องการให้คนอื่นปฏิบัติเช่นนั้นกับท่าน ซึ่งพบได้ยากในสังคมช่วงคุณธรรมตกต่ำ เพราะสนใจแต่ผลประโยชน์ของตน โดยไม่สนใจและรับผิดชอบต่อผู้กระทำต่อผู้อื่น

1.4 การรู้จักเห็นแก่ผู้อื่น (สุ) เป็นการสร้างความผูกพันระหว่างมนุษย์ ด้วยการรู้จักเห็นแก่ผู้อื่น (สุ) ที่กล่าวว่า จงอย่าได้ปฏิบัติต่อคนอื่นในสิ่งที่ท่านไม่ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติเช่นนั้นกับท่าน

1.5 การรู้จักจารีตประเพณี (หลี่) หลี่เป็นวิชาแรกที่ขงจื้อใช้สอนศิษย์ สำหรับขงจื้อ หลี่ คือการแสดงออกทางสัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์เพื่อสร้างชุมชน ขณะที่เหรินเป็นคุณสมบัติส่วนตัวของมนุษย์ หลี่มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1. เป็นกฎหมายที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรใช้เพื่อควบคุมบ้านเมือง 2. ทำให้เกิดวินัยที่สร้างความกลมกลืนในสังคม 3. เป็นส่วนที่สร้างความกลมกลืนทางศิลปวัฒนธรรม ทำให้ดำเนินชีวิตไม่ผิด 4. เป็นเครื่องมือสร้างบุคลิกภาพของตนเอง สังคมใดไร้หลี่ สุภาพกลายเป็นอวดรู้ รอบคอบกลายเป็นซี้ซลาด กล้าหาญกลายเป็นต้อตึง ยุติธรรมกลายเป็นเอารัดเอาเปรียบ (พระมหาบุญเรือง ปญญาวิโร, 2541) ขงจื้อ เห็นว่า หลี่ ทำให้มนุษย์มีมนุษยธรรม 5 ประการ คือ 1. มนุษย์มีความดีติดตัวมาตั้งแต่เกิด 2. มีความรักในการศึกษา ค้นหาความดีในตัวตน รู้จักนำมาปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานะกำเนิด และเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่น 3. รู้จักทำความดี ทำประโยชน์ต่อสังคม เพราะการมีเมตตาธรรมต่อกัน ทำให้สังคมมีความสุข 4. การรู้จักสร้างทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข 5. รู้จักใช้แนวทางของขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีซึ่งมีระเบียบแบบแผนที่ดี เพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เพื่อยกระดับจิตใจของปัจเจกชนและสร้างความสามัคคีในสังคม

1.6 ความละเอียด หรือที่เรียกว่า ฉื่อ ซึ่งหมายถึง ความละเอียดในสิ่งที่ทำไปแล้วและสิ่งที่กำลังกระทำ มาปลูกฝังให้พลเมืองมีจิตสำนึกแห่งคุณธรรม เพราะขงจื้อไม่สนับสนุนการใช้กฎหมายอาญาลงโทษพลเมือง โดยสมัยที่ท่านเป็นเสนาบดียุติธรรมได้กล่าวว่า การบังคับประชาชนด้วยคำสั่งและข้อกฎหมาย มีแต่จะทำให้ประชาชนหาทางละเมิด โดยไม่ละเอียดต่อความชั่วร้ายในสิ่งที่ตนได้กระทำหรือจะกระทำ ดังนั้นการสนับสนุนให้นำเอาหลักการทางศีลธรรมจรรยามาใช้เพื่อกลม่อเกล่าจิตใจ ให้เกิดความละเอียดต่อการกระทำชั่ว น่าจะเป็นความเหมาะสมในระยะยาว

1.7 บัญญัติของสวรรค์ (หมิง) ผลของการกระทำเป็นบัญญัติของสวรรค์ (หมิง) การกระทำเป็นเรื่องของมนุษย์ โดยขงจื้อเน้นศึกษาที่ให้ความสำคัญกับคน สังคมโลกปัจจุบัน ในฐานะนักมนุษยนิยมมากกว่าเรื่องการค้นหาความจริงในเรื่องของสวรรค์หรือเรื่องโลกหน้า แต่จะใช้เรื่องของเทวดา สวรรค์ บรรพชนเป็นเครื่องผูกยึดต่อการทำหน้าที่ในปัจจุบันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

2. หลักคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม

เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงต้องสร้างสังคมโดยเริ่มต้นจากสร้างตนเองให้ตีมีคุณธรรม จากนั้นจึงสร้างสังคมผ่านกระบวนการรับใช้สังคมในรูปแบบของความสัมพันธ์ทั้ง 5 ที่ต่างต้องมีหน้าที่ต่อกัน โดยขงจื้อกล่าวไว้ในหลักการ เจียเหม็ง หรือ เจิ้งหมิง ในเรื่องความเที่ยงของนาม ซึ่งหมายความว่า ทุกนามหรือชื่อที่ใช้เรียกมีความหมายในตัวของมันอยู่แล้วว่ามีหน้าที่อย่างไรตามความหมายของพฤติกรรมที่ปรากฏในนามนั้น จึงขอให้ทำหน้าที่ตามความหมายด้วยหลักแห่งจริยธรรมเช่นในความสัมพันธ์ 5 คู่คือ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองนั้นอยู่ที่ผู้ปกครองจะต้องมีความเมตตา ความซื่อสัตย์ และมีความนับถือต่อผู้ถูกปกครองก่อน ผู้ปกครองจึงได้รับความรักจากผู้ถูกปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดานั้น บิดามารดาต้องใช้ความเมตตาการุณา กับบุตรธิดา บุตรธิดาจึงจะสนองตอบด้วยการกตัญญูกตเวทิตา ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาต้องอาศัยคุณธรรมความรักความซื่อตรงต่อกันจึงทำให้ต่างฝ่ายต่างได้รับในสิ่งนี้ด้วยกัน ญาติพี่น้อง ต้องมีความสัมพันธ์ที่สมครสมานสามัคคีกัน เพื่อนต้องมีความจริงใจต่อกันมีความซื่อสัตย์ต่อกันความสัมพันธ์จึงจะเป็นไปอย่างราบรื่น

ขงจื้อแบ่งการทำความสุขให้สังคมเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสากลนิยม หรือที่เรียกว่าได้ทั้ง เป็นการปกครองในระดับพลเมืองของโลก คือ มีรัฐบาลโลกที่มาจากตัวแทนของรัฐต่างๆ ที่มีความรู้ ความสามารถ ซึ่งมีคุณธรรมและจริยธรรมมาปกครองโลกจึงทำให้เกิดมหาสันติสุขขึ้น แต่ถ้าไม่สามารถทำได้ให้ลดระดับมาสร้างความสุขในระดับรัฐชาตินิยม หรือที่เรียกว่า เซียวคัง เพื่อสร้างจุดสันติสุขในรัฐของตน โดยอาศัยผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมเช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาความยุติธรรมและระเบียบสังคม : วิเคราะห์ในเชิงปรัชญาการเมืองตามแนวคิดขงจื้อ ได้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น เกิดข้อค้นพบว่าขงจื้อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความเมตตาการุณา ความกตัญญูกตเวทิตา และความชอบธรรม โดยเชื่อว่าบุคคลที่ปฏิบัติตามคุณธรรมเหล่านี้จะช่วยให้สังคมมีความกลมกลืนและเจริญรุ่งเรือง แก่นแท้ของลัทธิขงจื้อหมุนรอบหลักการและค่านิยมที่ขงจื้อสนับสนุน แนวคิดเรื่อง Ren (仁) ซึ่งมักแปลว่า ความเมตตาการุณา หรือความเป็นมนุษย์ ถือเป็นแก่นกลางของความคิดของขงจื้อ ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของความเมตตาการุณาและความเห็นอกเห็นใจในการโต้ตอบระหว่างมนุษย์ ขงจื้อกล่าวว่า คน Ren ปราปรณาที่จะสร้างลักษณะนิสัยของตนเอง ย่อมสร้างลักษณะนิสัยของผู้อื่นด้วย และปราปรณาที่จะโดดเด่น ย่อมช่วยเหลือผู้อื่นให้โดดเด่นด้วย เมื่อทุกคนเป็นหนึ่งเดียวกันแล้ว ความสมบูรณ์ของตัวก็จะตามมา ความสามัคคี

ในครอบครัว ความสงบเรียบร้อยในสังคม และสันติภาพของโลก สำหรับขงจื๊อบุคคลที่สมบูรณ์แบบคือ ผู้มีอำนาจสูงสุดหรือ จุนจื๊อ (君子) ผู้มีอำนาจสูงสุดนั้น ฉลาด ใจดี และกล้าหาญ ผู้มีอำนาจสูงสุดนั้นถูกขับเคลื่อนโดยวิถีแห่งความถูกต้องมากกว่าผลกำไร ศึกษาวิถี และรักมนุษย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของขงจื๊อเกี่ยวกับความยุติธรรมและระเบียบสังคม เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมผ่านการพัฒนาคุณธรรมในตัวบุคคล การฝึกฝนความเมตตากรุณาและความยุติธรรมเป็นหลักการที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีระเบียบและสงบสุข แม้ว่าในสังคมสมัยใหม่แนวคิดของขงจื๊อจะมีข้อจำกัดบางประการ แต่หลักการเหล่านี้ยังคงมีความสำคัญในการพัฒนาความยุติธรรมในสังคมและการปกครองที่มีคุณธรรม

การวิเคราะห์ในบทความนี้ทำให้เห็นความสำคัญของแนวคิดของขงจื้อในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและระเบียบ ขงจื้อไม่ได้มองว่าความยุติธรรมเป็นเพียงแค่การปฏิบัติตามกฎหมายหรือการให้ความเสมอภาคเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นที่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในสังคม การปฏิบัติตามหลักมารยาทและคุณธรรมจะช่วยให้สังคมมีความสงบสุขและเป็นระเบียบ รวมถึงลดความขัดแย้งในสังคมได้ การย้ำเตือนถึงบทบาทของปรัชญาของขงจื้อในฐานะเครื่องมือในการเสริมสร้างระเบียบสังคมที่ยั่งยืนและมีความยุติธรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเมืองในยุคปัจจุบันที่มองว่า การสร้างสังคมที่มีระเบียบและยุติธรรมไม่ได้มาจากกฎหมายหรือการบังคับเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องมาจากความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมของประชาชนทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- ขงจื้อ. (2546). *ฉบับเลือกบทของขงจื้อ (ภาษาจีน-ไทย)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ วงศ์น้อย. (2550). *ปรัชญาการเมืองในมุมมองของขงจื้อ: การสร้างความยุติธรรมในสังคม*. กรุงเทพฯ: สยามธรรม.
- ดลวัฒน์ บัวประดิษฐ์. (2557). จริยศาสตร์สำนักขงจื้อ: ระหว่างอัตตานิยาม กับ ความเป็นตัวเองที่เที่ยงแท้. *วารสารศิลปศาสตร์*, 14(2), 85-101.
- ปานทิพย์ ศุภนคร. (2554). *ปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เผิงอิวหลัน. (2544). *ปรัชญาจีน จากขงจื้อ ถึง เหมาเจ๋อตง*. กรุงเทพฯ: พิราบ.
- พระมหาบุญเรือง ปญญาชิโร. (2541). *การศึกษาแนวความคิดเรื่องมนุษย์นิยมในปรัชญาขงจื้อ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิภา จิรภาไพศาล. (2566). *ขงจื้อ (บ้างเรียกขงจื้อ) ปรมาจารย์จริยธรรมผู้ยิ่งใหญ่ของจีนที่คนไทยรู้จักกันดี*. สืบค้น 2 พฤศจิกายน 2567, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_39355
- สมาคมเนชั่นแนลจีโอกราฟิก. (ม.ป.ป.). *ลัทธิขงจื้อ*. สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/confucius>
- สยมพร ฉันทสิทธิพร. (2561). หลักความสัมพันธ์ห้าประการและหลักบรรทัดฐานสามมุมมองของหลักจริยธรรมกับการรักษาเสถียรภาพของสังคมจีน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 247-261.

- สุขุมพงษ์ ชาญนวงศ์ และคณะ. (2559). ความยุติธรรมในมิติด้านวัฒนธรรม จริยธรรมทางศาสนา และธรรมาภิบาล. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(3), 1370-1381.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2539). *กระแสธารปรัชญาจีน: ข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติ อำนาจ และจารีต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2554). *หลุนอวี่ : ขงจื้อสนทนา*. กรุงเทพฯ: โอเพนบุ๊กส์.
- สุวัฒน์ ทาสุนทร. (2559). ความคิดของขงจื้อเพื่อสังคมที่เป็นสุข. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 35(1), 65-88.
- หลี่ฉางจื่อ. (2537). *เจาะประวัติขงจื้อ*. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์.
- อติชาติ คำพวง และอรอนงค์ อินสอาด. (2562). ปรัชญาของขงจื้อกับการจัดระเบียบทางสังคม: การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์หลุนอวี่. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 8(2), 126-164.
- อรนิตย์ จิวโพธิ์เจริญ. (2559). อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อกับการจัดระเบียบทางสังคม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 4(1), 58-72.
- อันธิมา แสงชัย. (2557). *มิติสุนทรียศาสตร์ในจริยศาสตร์ขงจื้อ* (ดุซงึนินพนธ์อักษรศาสตร์ดุซงึนบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Smith, D. H. (1985). *Confucius and confucianism*. London: Granada.
- Yu-Lan, F. (1976). *A short history of Chinese philosophy*. New York: The Free Press.